

Datum publicatie: April 2021

Wijze van toezicht bij Mobiele apparatuur

Dit document beschrijft de wijze van toezicht* van de Inspectie SZW op het gebruik van mobiele apparatuur in gebieden waar explosieve atmosferen kunnen heersen.

Explosies kunnen het leven en de gezondheid van werknemers in gevaar brengen vanwege de ongecontroleerde gevolgen van vuur, druk, giftige en/of reactieve producten en het verbruik van zuurstof in de lucht. Plaatsen waar explosieve atmosferen kunnen voorkomen worden ingedeeld in gevarenczones. De waarschijnlijkheid dat een explosieve atmosfeer op zo'n plaats aanwezig is bepaalt de klasse (zwaarte) van een gevarenczone. De werkgever moet alle gevaren in verband met explosieve atmosferen volledig beoordelen en vastleggen in een explosie veiligheidsdocument.

Het Arbeidsomstandighedenbesluit schrijft de maatregelen voor die een werkgever in gevarenczones moet treffen. Zo mogen in gevarenczones installaties en apparaten pas in gebruik worden genomen als gebleken is dat aan het gebruik daarvan geen explosiegevaar verbonden is. Bovendien mogen in gevarenczones alleen apparaten worden gebruikt die aantoonbaar explosie veilig zijn uitgevoerd en die aan minimum eisen voldoen die de wet daaraan stelt.

De Inspectie SZW treft in gevarenczones regelmatig werkzaamheden aan die worden uitgevoerd met niet explosie veilige mobiele apparatuur. Het betreft onder andere werkzaamheden met apparatuur die actieve ontstekingsbronnen veroorzaken, zoals las- en slijpparaatruur, maar ook werkzaamheden met explosie veilige elektrische apparatuur die niet geschikt is voor de gevarenczone waarin ze gebruikt worden. Vaak werden die werkzaamheden uitgevoerd in de veronderstelling dat de wet- en regelgeving op het gebied van explosieve atmosferen daar ruimte voor bood.

Met ingang van 1 februari 2020 is de tekst van artikel 3.5e onderdeel e van het Arbeidsomstandighedenbesluit anders geformuleerd omdat de oorspronkelijke tekst ten onrechte de indruk kon wekken dat het in gevarenczones mogelijk was minder eisen te stellen aan de te gebruiken explosie veilige apparatuur of dat zelfs afgezien kon worden van het gebruik van explosie veilige apparatuur.

Door middel van dit document wil de Inspecties SZW de wijze waarop toezicht wordt gehouden op het gebruik van mobiele apparatuur in gevarenczones verduidelijken.

* De wijze waarop de gevaren met explosieve atmosferen en de bijzondere risico's daarbij kunnen worden beoordeeld is uitgelegd in normen die de stand van de dienstverlening en wetenschap beschrijven. Het gaat vooral om de NEN-EN-IEC 60079 normenreeks en de praktijkrichtlijn NPR 7910. De arbeidsomstandighedenwet geldt daarbij als norm voor het toezicht. Voor een aantal specifieke situaties heeft de Inspectie SZW gerichte wijzen van toezicht. Deze wijzen van toezicht en de normen vormen de basis voor het oordeel van de inspecteur.

Wet- en regelgeving explosieve atmosferen:

De maatregelen die bedrijven moeten nemen om te voldoen aan de verplichtingen voor veilig werken in gebieden waar explosieve atmosferen kunnen heersen zijn voorgeschreven in het Arbobesluit, hoofdstuk 3 paragraaf 2a "Explosieve atmosferen".

Het betreft onder andere (niet limitatief) de volgende maatregelen:

- De gevaren van explosieve atmosferen worden voor de aanvang van de werkzaamheden volledig beoordeeld en vastgelegd in een Explosieveiligheidsdocument (Arbobesluit art. 3.5c);
- De algemene preventieve maatregelen in volgorde van prioriteit zijn: voorkomen dat explosieve atmosferen ontstaan, voorkomen dat ontsteking plaats vindt, gevolgen van een explosie beperken, uitbreiding van een explosie beperken (Arbobesluit art. 3.5d);
- Gebieden waar explosieve atmosferen kunnen voorkomen moeten worden ingedeeld in gevarenczones (Arbobesluit art. 3.5d).

Te treffen maatregelen in gevarenczones zijn onder andere:

- Vrijkomende gassen, dampen , nevels of brandbaar stof die explosiegevaar kunnen doen ontstaan worden op passende wijze afgevoerd of onschadelijk gemaakt (Arbobesluit art. 3.5e onderdeel a);
- Bij het treffen van maatregelen wordt uitgegaan van de stof met het grootste risico (Arbobesluit art 3.5e onderdeel b);
- Installaties, apparaten, beveiligingssystemen mogen pas in gebruik worden genomen als de gevaren i.v.m. explosieve atmosferen volledig zijn beoordeeld en gebleken is dat aan het gebruik ervan geen explosiegevaar verbonden is (Arbobesluit artikel 3.5e onderdeel c);
- Bovendien moeten apparaten en beveiligingsmiddelen worden gebruikt overeenkomstig de apparatencategorieën, bedoeld in het Warenwetbesluit explosieveilig materieel 2016, en moeten worden toegepast volgens de volgende principes:
 - o gevarenczone 0 of 20: categorie 1 apparatuur
 - o gevarenczone 1 of 21: categorie 1 of 2 apparatuur
 - o gevarenczone 2 of 22: categorie 1, 2 of 3 apparatuur (Arbobesluit artikel 3.5e onderdeel e)

Per 1 februari 2020 is de formulering van artikel 3.5 e onderdeel e Arbobesluit gewijzigd omdat de oude formulering ten onrechte de indruk kon wekken dat het mogelijk was om minder eisen te stellen aan de genoemde categorieën in het artikel. De nieuwe formulering van het artikel is gepubliceerd in het [Staatsblad 2020-26](#) en uitgelegd in de bijbehorende nota van toelichting.

Omdat er nog steeds veel vragen zijn over het gebruik van mobiele apparatuur in gevarenczones als er geen juist explosieveilig apparaat beschikbaar is, heeft de Inspectie SZW dit document opgesteld dat de basis vormt voor het toezicht en de handhaving op het gebruik van mobiele apparatuur in gevarenczones.

Werkwijze gebruik mobiele apparatuur in gevarenczones:

Tijdens werkzaamheden waarbij gebruik gemaakt wordt van (mobiele) apparatuur in gevarenczones hanteert de Inspectie SZW voor het toezicht en de handhaving de volgende uitgangspunten:

Uitgangspunt bij gebruik mobiele apparaten in gevarenczones:

- Als het risico op het ontstaan en de aanwezigheid van een explosieve atmosfeer niet volledig weggenomen kan worden, dan wordt een gebied ingedeeld in een gevarenczone en moeten passende maatregelen getroffen worden;
- Apparaten worden pas in gebruik genomen als de gevaren i.v.m. explosieve atmosferen volledig zijn beoordeeld en gebleken is dat aan het gebruik ervan geen explosiegevaar verbonden is en dus geschikt zijn voor het gebruik in de gevarenczone;
- Mobiele apparatuur moet behoren tot de groep explosie veilige apparatuur en de apparatencategorie moet worden toegepast volgens de volgende principes:
 - o gevarenczone 0 of 20: categorie 1 apparatuur
 - o gevarenczone 1 of 21: categorie 1 of 2 apparatuur
 - o gevarenczone 2 of 22: categorie 1, 2 of 3 apparatuurDit betreft de apparatencategorie, bedoeld in artikel 1, eerste lid, van het Warenwetbesluit explosie veilig materieel 2016.
- Ook moet hierbij in overeenstemming met de eigenschappen van de brandbare stoffen in de gevarenczone de beperkende voorwaarden zoals gas-/stofgroep (materieelgroep) en T-klasse die onderdeel zijn van de CE/EX markering van het apparaat worden opgevolgd;
- Als uit de beoordeling van de werkzaamheden blijkt dat meer maatregelen nodig zijn om het explosiegevaar te beheersen dan dienen die aanvullend te worden genomen.

Indien geen explosie veilig apparaat met de juiste apparatencategorie of geen explosie veilig apparaat beschikbaar is:

Als voor het uitvoeren van werkzaamheden in een gevarenczone geen explosie veilig apparaat met de juiste apparatencategorie of geen explosie veilig apparaat beschikbaar is moet beoordeeld worden of:

- de werkzaamheden buiten de gevarenczone kunnen plaatsvinden;
- alternatieve wel geschikte explosie veilige mobiele apparatuur kan worden toegepast;
- een andere explosie veilige werkwijze mogelijk is.

Als dat niet mogelijk is en in de markt geen geschikt explosie veilig apparaat verkrijgbaar is, moet de werkgever ervoor zorgen dat die apparatuur beschikbaar komt door aan de fabrikanten te vragen deze explosie veilige apparatuur te ontwikkelen. In afwachting van de te ontwikkelen apparatuur mag worden onder voorwaarden afgeweken van de principes bedoeld in artikel 3.5e onderdeel e van het Arbobesluit.

Voordat kan worden afgeweken van de principes voor het gebruik van mobiele apparatuur in gevarenczones moeten aanvullende maatregelen getroffen worden die de zone tijdelijk en voor de duur van de werkzaamheden verlagen naar bij voorkeur niet gevaarlijk gebied of gevarenczone 2 of 22. *Bijvoorbeeld door gevarenbronnen te deactiveren, het afleiden van brandbare stoffen naar een andere locatie, ventilatie, inertiseren, aanpassen/stabiliseren van het proces, overdruk met veilig gas op de plaats van werkzaamheden enz.*

Met betrekking tot het tijdelijk verlagen van de gevarenczones wordt onderscheid gemaakt tussen 2 situaties:

1. Als een explosie veilig apparaat met onjuiste categorie beschikbaar is, dan moeten aanvullende maatregelen worden getroffen die er voor zorgen dat de gevarenczone tijdelijk en voor de duur van de werkzaamheden wordt verlaagd naar een gevarenczoneklasse waarin de categorie van het beschikbare apparaat wel is toegestaan.
2. Als geen explosie veilig apparaat beschikbaar is, dan moeten aanvullende maatregelen worden getroffen die er voor zorgen dat de gevarenczone tijdelijk en voor de duur van de werkzaamheden wordt verlaagd naar niet gevaarlijk gebied.

De eis dat apparatuur en beveiligingsmiddelen conform de apparatencategorieën, bedoeld in het Besluit explosie veilig materieel 2016 worden gebruikt, geldt onverkort.

Als geen explosie veilig apparaat beschikbaar is en de hiervoor beschreven uitgangspunten en maatregelen niet mogelijk zijn kan bij uitzondering en alleen in gevarenzone 2 of 22 worden overwogen te werken met normale apparatuur waarvan de ontstekingsbronnen volledig zijn beoordeeld door een deskundige. Hiervoor hanteert de Inspectie SZW de volgende voorwaarden:

- Er is sprake van een situatie waarbij werkzaamheden in een gevarenzone plaats moeten vinden en waarbij het stilleggen van de installaties voor aanvullende risico's kan zorgen;
- Deze uitzondering is alleen toegestaan voor werkzaamheden in gevarenzone 2 of 22 of in een met waarborgen gereduceerde gevarenzone 2 of 22 gedurende de periode totdat een explosie veilig apparaat ontwikkeld is. Dit mag geen structurele uitzondering zijn waar met regelmaat gebruik van wordt gemaakt;
- Alle risico's i.v.m. explosieve atmosferen moeten tijdens een uitgebreide risicobeoordeling zijn onderzocht, beoordeeld en gedocumenteerd.
- Uit de risicobeoordeling moet in ieder geval blijken dat tijdens het normaal voorzien en storingsvrij gebruik van het apparaat in de gevarenzone geen ontsteking van een explosieve atmosfeer kan plaats vinden.

Toelichting uitzondering alleen in zone 2 en 22:

Gevarenzone 2 en 22 zijn gebieden waar onder normaal bedrijf een explosieve atmosfeer niet waarschijnlijk is en als dat gebeurt dit van korte duur is. De wet schrijft voor dat in deze gebieden minimaal explosie veilige apparatuur van categorie 3 moet worden gebruikt. Dit is apparatuur waarvan de fabrikant heeft onderzocht en vastgesteld dat deze tijdens het voorzien normaal en storingsvrij gebruik geen ontstekingsbron zal zijn.

Totdat het te ontwikkelen explosie veilige apparaat beschikbaar is, kan in gevarenzone 2 of 22 bij hoge uitzondering worden volstaan met een uitgebreid onderzoek naar de ontstekingsbronnen van het apparaat in samenhang met ontstek eigenschappen van de in de gevarenzone 2 of 22 aanwezige brandbare stoffen. Dit betreft een beoordeling van het apparaat op een niveau vergelijkbaar met de eisen die aan categorie 3 apparatuur worden gesteld en uitgevoerd door een deskundige op het gebied van ATEX en het apparaat. Het apparaat is daarmee nog niet een apparaat dat behoort tot de categorie explosie veilige apparatuur. Als uit de beoordeling blijkt dat het niet-explosie veilig apparaat bij het voorzien normaal storingsvrij gebruik geen ontstekingsbron kan zijn, dan mag dit apparaat bij uitzondering in gevarenzone 2 of 22 worden gebruikt.

In gevarenzones 0, 1, 20 en 21 is deze uitzondering niet toegestaan omdat aan apparatuur die geschikt is voor gebruik in deze gevarenzones zwaardere eisen worden gesteld aan de essentiële beveiligingseisen tegen ontsteking en de beoordelingsprocedures. Bijvoorbeeld, bij apparatuur van categorie 1 en 2 moeten tijdens de beoordeling van het gevaar op ontsteking ook (onvoorzien) storingen worden betrokken. Om deze aspecten volledig te kunnen beoordelen en vervolgens het apparaat op juiste wijze te beveiligen tegen ontsteking is veel meer detail kennis van het apparaat nodig en zijn mogelijk aanpassingen aan het ontwerp van het apparaat vereist. Bovendien moet tijdens de conformiteitbeoordelingsprocedure van categorie 1 en 2 apparatuur een type keuring en certificering worden uitgevoerd door een Notified Body.

Actieve ontstekingsbronnen:

Apparaten waarvan het voorzien gebruik open vuur, vonken etc. veroorzaakt, zoals las- en slijpparaat zijn altijd actieve ontstekingsbronnen. Deze apparaten behoren niet tot de categorie explosie veilig materieel. Werkzaamheden met deze apparatuur zijn in geen enkele gevarenzone toegestaan tenzij de gevarenzone tijdelijk en voor de duur van de werkzaamheden met waarborgen is verlaagd naar niet gevaarlijk gebied.

Schriftelijk vastleggen / explosie veiligheidsdocument:

De wijze waarop mobiele apparatuur vóór het gebruik in een gevarenzone wordt beoordeeld en de maatregelen die nodig zijn om te borgen dat aan het gebruik van dat apparaat geen explosiegevaar verbonden is moet schriftelijk zijn vastgelegd in een explosie veiligheidsdocument.